

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van **Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink**

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Lea, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:

Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygenstr. 77, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 35 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De toekomst van het Calvinisme. III. — Uit de Schrift: Het brandende Braambosch. (Exodus 3:2). — Kerkelijk Leven: De vergelijkende methode. Het laatste woordje „nog“. — Lit. en Kunst: Soep Anema, „De Sjoenemietische“. II (Slot). — Pop. Wet. Schetsen: Het Chiliaisme en het Oude Testament. XLIV. — Het Boek v. d. Week: Een belangrijk boek. II. — Uit de Buitenl. Kerken: De Amerikaanse Synode. — Perschoonw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De toekomst van het Calvinisme.

III.

Wat het Calvinisme kenmerkt en wat het in de groote geestesworsteling met het humanisme zijn bijzondere kracht verleent, was in de eerste plaats, zoo zagen wij, dat het aan een zeldzame diepte paart een buitengewone breedte. Als een tweede kenmerk kunnen wij daarnaast nu noemen, dat het in zich vereenigt de hoogste gebondenheid en tegelijk de hoogste vrijheid. De hoogste gebondenheid, immers omdat God is de volstrekte Souverein, zijn wij, die in Hem gelooven, in heel ons leven, in ons geloof maar niet minder ook in onze levenspraktijk en dat over de heele linie, niets uitgezonderd, gebonden aan de bekendmaking van Zijn waarheid en Zijn wil in Zijn Woord.

Dat heeft men soms weleens voorbij gezien. Rome b.v. ziet het Calvinisme als het beginsel van de absolute bandeloosheid, als de verwerping van alle gezag. Voor Rome gelden de Middeleeuwen nog altijd als het eigenlijke glorieuwspeel van het Christendom. Immers, toen was heel het kultuurleven nog bovengenaat gebonden. Toen was op aarde werkelijk iets gerealiseerd van de „civitas Dei“, den Godsstaat, waarin Christus door Zijn Kerk Zijn macht en heerschappij, ook in het wereldleven openbaarde, waarin schier op elk gebied het menschenleven zich aan de autoriteit van Zijn kerk en daarmee ook aan Zijn autoriteit onderwierp. En dat dat nu zoo totaal anders is geworden, dat wij nu leven midden in de volstrekt autonome humanistische cultuur, dat in de Fransche revolutie de grondslagen van het politieke gezag onderstoven zijn gekeerd, dat in de na-Kantiaansche wijsbegeerte het menschelek denken zich geheel van de openbaring Gods heeft losgemaakt, dat in de moraal meer en meer alle normen zijn losgelaten, daarvoor meent het, voor een groot deel althans, het Calvinisme, dat het waagde het gezag van de Kerk van Rome, de stedehouderes van Christus, aan te randen, aansprakelijk te mogen stellen.

Niets is echter minder waar dan dat. De oorsprong van de humanistische vrijheidsidee, zooals die o.a. in de Fransche revolutie en in het Duitsche Idealisme heeft gezegevierd, moet niet gezocht worden in het Calvinisme. Dien dient men veel eerder, zooals vooral het nieuwere onderzoek steeds klaarder aan het licht brengt, te zoeken bij de Spiritualisten van Calvin's dagen, als een Seb. Franck en Schwenckfeldt, de voorlopers van het moderne humanisme.

Maar zoo krachtig als het kan heeft Calvin steeds weer daartegen positie gekozen. Zeker, het gezag van Rome's Kerk liet hij los, omdat hij niet duldde, dat een mensch zich dekte met de autoriteit, die alleen aan Christus als het eenig waarachtig Hoofd der Kerk toekomt. Maar er is geen sprake van, dat het verwerpen van het kerkelijk en pauselijk gezag bij hem voortkwam uit of leidde tot een autonoom vrijheidsbegrip als van het moderne humanisme. Hoezeer hij zich kante tegen het uitwendige, aangematigde gezag van Rome, onverzwakt bleef hij handhaven de autoriteit van het Woord van God. Ja, dat hij met zoo ontzaglijke felheid de autoriteit van de pauselijke kerk aantastte, was juist, omdat hij het volstrekte gezag van het

Woord van God z66 hoog stelde, dat hij geen ander volstrekt gezag daarnaast dulden kon.

En het is waar, dat buigen voor het gezag van Gods Woord was voor hem wel iets anders dan de letterknechterij van vele Biblicisten van zijn dagen, zooals de Wederdoopers, die van iets als de historische voortschrijding van Gods openbaring in Zijn Woord niets verstonden en krampachtig zich aan den een of anderen, uit zijn verband gerukten tekst vastklemden. Maar hoezeer Calvin afkeerig was van een slaafsch bukken voor de letter, dat deed hij hem toch niet het minste ook maar tekort aan den eerbied voor en de onvoorwaardelijke onderwerping aan het levende Woord van Gods waarheid en wet.

Aan Laelius Socinus schreef hij in 1552 deze woorden: „Wat mij aangaat, ik heb steeds een afkeer gehad van paradoxen en schep in spitsvondigheden in het minst geen behagen. Daarentegen is er niets, dat mij ooit beletten zal om openlijk te belijden, wat ik uit het Woord van God geleerd heb. Want in de school van dien leermeester wordt ons niets meegedeeld, dan wat nuttig is. Derhalve is dit de eenige regel mijner wijsheid waaraan ik ook in de toekomst trouw zal blijven: rust te vinden in Zijn eenvoudige leerling“. En elders heet het b.v.: „Dit moet gehouden worden voor het begin van het juiste inzicht, dat wij met eerbied alles omhelzen, wat God in de Schrift van Zichzelf heeft willen getuigen“, getuigenissen, die tot in het oneindige te vernieuwvuldigen zouden zijn en geen twijfel overlaten, of Calvin niet zijn kracht zoekt in volstrekte gebondenheid aan het Woord van God.

En dat blijft ook nog altijd wezensoverschied tusschen Calvinisme en humanisme. Het „daar staat geschreven“ blijft voor den Calvinist, alle humanistische minachting ten spijt, het laatste woord, waartegenover alles in ons moet zwijgen.

En nu kan niet ontkend, dat dit standpunt ook buiten den Calvinistischen kring nog wel door sommigen wordt ingenomen. Maar dan is het meestal z66, dat het gezag van Gods Woord daar vaak maar al te veel van het woord der Schrift wordt losgemaakt of beperkt wordt tot de religieus-ethische zijde der openbaring, terwijl het Calvinisme steeds onverzwakt het onlosmakelijk verband tusschen Gods Woord en Heilige Schrift handhaaft en dat absoluut bindend gezag aan heel het Woord Gods in Zijn vollen omvang toekent.

...

Maar hoezeer wij nu als Calvinisten aanvaarden die volstrekte gebondenheid in geloof en leven door het Woord van God, toch meenen wij, dat dat niets te maken heeft met mensch-onwaardige slavernij, zooals men ons vaak verwijt. Ja sterker, wij gelooven zelfs, dat wij in die gebondenheid genieten een vrijheid, hooger en heerlijker zelfs dan de hooggeroemde vrijheid van het humanisme.

Waarom gelooven wij dat? Wel, die zelfde Calvin, die zoo groote plaats inruimt aan het Woord van God, kent ook zoo groote waarde toe aan dat andere, dat daar bij hem 'noodwendig correlaat van vormt, het getuigenis van den Heiligen Geest.

Over de beteekenis van dien term is vaak heel uiteenlopend geoordeeld. Van mystieke zijde heeft men daaronder verstaan een stem uit den hemel of een mystieke openbaring Gods in de ziel van den mensch, die hem rechtstreeks buiten de Schrift om allerlei ter kennis brengt, dat zich daarom ook geheel aan de controle van de Schrift onttrekt. Zoo is het door Calvin zeker nooit verstaan. Bij hem staat het getuigenis van den Heiligen Geest nooit los naast de openbaring Gods in Zijn Woord maar staat het steeds daarmee in het nauwste verband, wat hem dan ook altijd met scherpe positie doet kiezen tegenover de geestdrijvers van zijn dagen.

En nog veel minder is het getuigenis des Geestes bij hem de stem van onze eigen rede of ons eigen geweten. Zoo werd het in zijn dagen eigenlijk voorgesteld door Spiritualisten als Schwenckfeldt en in later tijd b.v. door Scholten,

den vader der moderne theologie. In verband met de bedenkelijke uitwisseling der grenzen bij de monistische denkers verviel hier ook geheel het onderscheid tusschen Gods Geest en 'smenschen geest. Wat 'smenschen geest of rede hem getuigde, werd eenvoudig met de autoriteit van Gods Geest bekleed.

Bij Calvin staat het geheel anders. Bij hem is het getuigenis van den Heiligen Geest, die bijzondere werking van Gods Geest, waardoor Hij het, in zichzelf niet doode, maar ook stellig levende Woord van God innerlijk ons z66 in Zijn Goddelijke majesteit en genade op de ziel bindt, dat wij voor het gezag van Gods waarheid en wet daarin eenvoudig wel moeten buigen, dat wij er ons niet langer tegen kunnen, maar ook niet langer tegen willen verzetten.

Het getuigenis des Geestes is hier dus niet hetzelfde als het getuigenis van de Schrift. Het is het getuigenis van den Geest, Die de Schrift inspireerde, maar die nu ook verder gaat, die nu ook met dat getuigenis van Hem in de Schrift innerlijk als op ons aandringt en ons als overweldigt, zoodat, wat in zichzelf waarheid Gods is, zich ook voor ons als waarheid Gods gaat doen gelden, zoodat, wat in zichzelf wet Gods is, ons ook innerlijk als wet Gods, waaraan wij ons onderwerpen en gehoorzamen moeten, openbaar wordt, en dat alles zonder eenigen uitwendigen dwang, dat alles in volkomen vrije overgegevenheid.

Ziet men het heerlijke daarvan? Zoo wordt gelooven dus niet een blindelings aanvaarden van iets, dat inderdaad objectief onredelijk is. Zoo wordt het door sommigen weleens voorgesteld, Gods openbaring, die wij te gelooven hebben, ziet men dan als iets, dat als zoodanig met de menschele logica strijdt, zoodat gelooven feitelijk gelijk staat met volstrekt verloochenen van ons redelijk denken; wat Tertullianus b.v. eens aldus heeft uitgedrukt: „credo quia absurdum“, d.w.z. „ik geloof, niet ofschoon, maar omdat het ongerijmd is“. Op dit standpunt doet m.a.w. het geloof het echt-menschele in ons werkelijk geweld aan.

Maar zoo is het voor het Calvinisme allerminst. Hier gelooft men, dat door het Geestesgetuigenis de omhulling van ons geestelijk oog, dat, door de zonde verduisterd, Gods Waarheid niet ziet, wordt weggenomen, zoodat wat eerst ons dwaasheid scheen en voor den natuurlijken, niet door Gods Geest verlichten mensch, ook dwaasheid is, zich ons als wijsheid, ja, als de hoogste, als goddelijke wijsheid openbaart.

En zoo wordt gehoorzamen geen zwichten voor een gebod, dat innerlijk buiten ons blijft staan. Dat is de groote fout van elken wettischen godsdienst. Daar wordt het: „gebod op gebod, regel op regel, hier een weinig, daar een weinig“. Daar buigt men, met innerlijk weerstreven, voor een wet, waarvan men het rechtmatige hoegenaamd niet inziet, omdat men aan den Wetgever volstrekt vreemd is.

En zeker, dat wettische standpunt heeft men het Calvinisme wel verweten. Ja, Troeltsch is zelfs zoover gegaan te beweren, dat vooral op dit punt er eigenlijk tusschen Rome en Calvin niets geen onderscheid bestond. Maar groter onrecht kan men Calvin stellig wel niet aandoen. Ongetwijfeld, met grooten eerbied is hij vervuld voor de majesteit van de wet Gods en meer dan Luther heeft hij de beteekenis van die wet ook in het leven van den Christen, den burger van het koninkrijk Gods gezien. Maar dat had bij hem met legalisme, met „wettischen godsdienst“ niets te maken. Door het getuigenis van Gods Geest wordt, volgens hem, het hart z66 innerlijk omgebogen, dat, terwijl wij eerst aan Gods Wet met geen mogelijkheid aan wilden, er nu bij ons komt, wat Paulus noemt, „een vermaak in de wet Gods naar den inwendigen mensch“.

Het merkwaardige verschijnsel doet zich dan ook voor, dat Calvin, die zoo heel sterken nadruk legt op den gehoorzaamheidseisch daarnaast toch ook een zoo breede plaats inruimt aan de Christelijke vrijheid.